
Vybíráme z archivu

V říjnu 1938 byl ve Vojenských rozhledech zveřejněn článek, ve kterém se jeho autor podplukovník Karel Veit zamýšlí nad doktrinálními principy a organizační strukturou Československé armády. Je zřejmé, že text byl napsán před všeobecnou mobilizací (23. 9. 1938) a před podepsáním Mnichovské dohody (29. 9. 1938). Redakci se přesto příspěvek jevil aktuální, proto se rozhodla jej zveřejnit. Nikdo tehdy nemohl tušit, že se za necelých 5 měsíců geopolitická situace změní tak radikálně, že se veškeré plány i odhodlání k obraně republiky stanou součástí smutné historie. Z následujícího textu, který vám v tomto čísle přinášíme, můžeme čerpat inspiraci i dnes. Je nejen dokladem o odhodlanosti armády splnit svá poslání za jakýchkoliv podmínek, zároveň je také záznamem omylů, jež se naplno projeví až ve světle toho, co přinesl pozdější vývoj.

Redakce

Armáda, její doktrína a organisace.¹

Podplukovník gšt. Karel Veit

Události poslední doby byly pro všechny složky armády výbornou školou reality. Šedé teorie ustoupily praktickému nazírání na tvrdou skutečnost. Armáda dokázala příkladnou pohotovost a každý je přesvědčen, že, kdyby to bylo nutné, dokáže obdobnou bojeschopnost. Nesmíme se však spokojit prvním úspěchem, ale dále pracovat, a to tím více, čím poměry jsou nejistější.

Přesto, že situace naší armády je všeobecně dobře chápána, nelze tvrdit, že by též vždy byly správně hodnoceny důsledky této situace, které se nutně musí projevovat jak ve výchově a doktríně, tak i v organizaci armády. Ideový přelom, který pro nás nastal v posledních letech, není dosud plně pochopen. Všeobecně schází jasná a přesná linie, která by byla spolehlivým vodítkem všem a za každých okolností. Jsme příliš náchylní kopírovat cizí vzory a horovat pro všechny moderní vymoženosti bez ohledu na to, zda máme k tomu prostředky a zda pro zvláštní naši situaci tyto vymoženosti mají vůbec cenu.

A při tom při všem je celá věc velmi jednoduchá. Stačí si uvědomit úkoly a možnosti naší armády a podle toho se přizpůsobit vlastním poměrům, bez ohledu na cizí ideje, které mohou být dobré pro jiné poměry a pro jiné cíle, ale které pro nás mohou být nejenom bezvýznamné, ale též i nevhodným plýtváním sil a materiálu.

Zmínil jsem se o ideovém přelomu naší armády, a proto si prodlužím uvědomme dvě velká její údobí. První údobí bylo charakterisováno tím, že jsme byli jednou z nejvyzbroje-

¹ Poznámka redakce: Článek byl psán po 21. květnu 1938 a před událostmi, které vyvrcholily 30. září t. r. Z tohoto hlediska nutno posuzovat některé věty. Jinak však neztratil článek ničeho na své časovosti i na svých kladných hodnotách.

nějších a nejpohotovějších, tudíž i z nejsilnějších branných mocí ve střední Evropě, a proto schopni řešit samostatně i úkoly, které si mohou vytknout jen velmi silné armády. Bylo možno srovnat nás s předvojem našich spojenců, proti němuž nepřátelské síly nebyly ani pohotově, ani shromážděny, a který byl tak silný, že mohl samostatně ofensivně pronikat, aniž by byl ohrožen, do příchodu vlastních valných sil. V té době nebylo důvodu, proč by se naše doktrína odchylovala od doktrín jiných armád.

Druhé údobí začíná všeobecnou brannou povinností, ohromným zbrojením Německa a jeho výbojnými úmysly. Tím se situace pro naši armádu úplně změnila. Jsme i nadále předvojem našich spojenců jen s tím rozdílem, že tento předvoj je v přímém dotyku s valnými silami nepřítele a je příliš vzdálen od vlastních valných sil. Co zbývá předvoji v podobné situaci? Přejít do obrany s úkolem udržet co nejvíce z výhodného strategického postavení, jehož dosáhl, udržet výhodné operační základny a bohaté materiální zdroje až do doby, kdy spojenci mohou zasáhnout v náš prospěch. Jsme Belgií z r. 1914, ale náš úkol je mnohem těžší, poněvadž sami musíme vytvořit Marnu, t. j. vynutit si i kdekoli a stůj co stůj stabilisaci a tím získat čas. Čas v moderní válce je rozhodující, poněvadž jediné on uvede v činnost všechny síly vojenské, diplomatické, politické, hospodářské a sociální. Jediné čas donutí oba protivníky, aby vydali všechnu sílu, již jsou schopni, a zvítězí ten, kdo ve všech složkách, podmiňujících vedení války, déle vydrží.

V tomto pojetí je nutno chápat doktrínu a výchovu nejen armády, ale i celého národa. Dosud platný názor, že stabilisování fronty j z kázou malé armády, pro nás neplatí. Naopak naše armáda musí být vedena pevnou vůlí stabilisování fronty si stůj co stůj vynutit.

Naše doktrína nemůže být doktrínou všeobecnou, nýbrž musí být doktrínou vlastní a musí být vedena duchem houževnatého odporu, tj. duchem obranným. Tímto duchem musí být proniknuta nejen celá armáda, ale i celý národ. Výrok Napoleonův: „Dobrá armáda je ta, v níž každý důstojník ví, jak je třeba jednat v každé situaci“, lze u nás konkretisovat: „Bránit se všemi prostředky a nepovolit!“ Sny o velkých útočných akcích, o širokých obchvatech křídel a o akcích motorisovaných jednotek, obklopených masou jezdeckva, pronikajících h[le] boko na nepřátelské území, atd., musí ustoupit šedé skutečnosti a představě, že naše území je rozryto nepřehlednými zákopy, v nichž za drátěnými překážkami pěchota odráží nepřátelské útoky a umírá. Sebelépe vedené ústupové boje se promění nakonec v útěk a nepřítele nezastaví sebelépe volená ústupová postavení, která štáb zakreslil do mapy a která nakonec zůstanou jen čarami na mapě. Ústupový boj je v praxi věc velmi nebezpečná, stojí mnoho krve a velké ztráty na zajatcích. S dnešními výkonnými zbraněmi je vždy možné bránit se až do noci a pak teprve zahájit za ochrany zadních vo[le]ů spořádaný ústup na jiné po stavení. Všichni, armáda i občané, musí vědět, že i značná ztráta státního území neznamená porážku, ale že ztráta odporu znamená konec. Každý musí chápat, že ústup v hloubce několika kilometrů za několik dní neznamená proti přesile porážku, ale vítězství.

Obrana sama neznamená pasivitu. Naopak velení v obraně musí prokázat mnohem více předvídavosti a aktivity než v útoku. Snad by někdo mohl namítat, že armáda, která je vychována v duchu obranném, bude méněcenná a že její duch nebude na výši. Proti tomu je možno směle tvrdit, že armáda, která je pro obranu vychována, bude se zdatně bránit, a naopak ta, která byla vychována v duchu útočném a je nucena se bránit, ztratí rychle svou hodnotu a sebedůvěru. Lež a polovičatost se nikdy nevyplácí. Na to

*strašně doplatila r. 1870 armáda francouzská, neboť byla vychována v čistě útočném duchu napoleonském a nedovedla se vůbec bránit. Za války typickým příkladem výchovy byli Bosňáci, kteří výchovou byli výborní v útoku, ale v každé obraně úplně zklamali. Ko-
nečně zkušenost z války nás učí, že nejlépe dovedli útočit ti, kteří prožili mnoho obrany, poněvadž dobře znali všechny chyby, kterých se útočník dopouští, a rovněž znali všechny možnosti obránce.*

*Jen tehdy, když armáda i národ budou proniknuty vlastní obrannou doktrínou, je za-
ručeno, že ve vážných chvílích neztratí důvěru ani ve velení, ani v sebe, nenastane ko-
lísání ani ve velení, ani v provádění a nikdo nebude zachvácen panikou. Naši předkové
se udrželi proti velkým přesilám za svou hradbou vozovou a Aeneas Sylvius o nich píše:
„Čechové pod praporem – to místo drželi s takovou urputností, že, ač viděli vedle sebe
hynout soudruhy, přece raději chtěli zemřít, než odtud pryč ustoupit.“ Naši hradbou musí
být sebedůvěra a důvěra v naše zbraně.*

*Jasná linie národní doktríny pak vytyčuje přesný směr našeho jednání, použití bojo-
vých prostředků a jejich organisaci. Nemůžeme schematicky napodobovat vzory jiných
armád v úměrném měřítku k našim prostředkům, ale postavit se na vlastní nohy podle
toho, jak situace a poloha našeho státu to vyžaduje. Po té stránce ve většině případů jsme
výborně připraveni a jen v některých menších věcech bude záhodno pokračovat v dalším
vývoji ve směru zvýšit naši obrannou hodnotu. Na čem se Ženeva nemohla dohodnout,
t.j. přesně rozlišit zbraně útočné a obranné, to nám vojákům je jasné. Obranná doktrína
vyžaduje, aby hlavní péče byla věnována obranným prostředkům a jejich použití, aby
pečlivě bylo využito nových technických prostředků v tomto oboru, aby se pečlivě sledo-
val vývoj útočných prostředků a hledalo se správné řešení obrany proti nim. V tom smyslu
též usměrnit výchovu, školení, vojenské studium i literaturu.*

*Snahou útočníka bude, aby co nejrychleji dosáhl úspěchu, a to dříve, než napadenému
přijde někdo na pomoc. Nesmí tudíž za nic při pustit stabilisování fronty. Obrana naopak
proti přesile musí si stabilisování fronty vynutit.*

*Srovnáme-li bojové prostředky a jejich použití, jichž oba protivníci potřebují k provede-
ní vytčeného cíle, bude rovněž vytyčena linie vývoje organizačního a použití prostředků.*

PODKLADY ORGANISACE ARMÁDY ÚTOČNÉ.

1. Pěchota.

*K zvýšení útočné samostatnosti potřebuje pěchota velký počet doprovodných zbra-
ní, minomety, granátomety. Rozhodujícími zbraněmi kolektivními jsou zbraně se strnou
dráhou střely, které umožňují přestřelování. Zbraně s plochou dráhou střely potřebuje
jen k vybavení prvních útočných sledů a k udržení své obranné hodnoty. Organisačně
potřebuje převahu úderníků nad obsluhou kulometů.*

2. Dělostřelectvo.

Přímá podpora pěchoty musí být velmi silná. K odstraňování cílů v polních opevněních bude převládat hrubé dělostřelectvo nad lehkým. Proti silným opevněním a stálému opevnění musí útočník disponovat značným počtem těžkého dělostřelectva. Mohutnost palby a velikost ráže může jít na újmu donosnosti, protože přímá podpora přes vzdálenost 5 až 6 km jest již problematická.

Motorisace dělostřelectva a jeho velká pohyblivost se nejeví tak nutnou, protože útočník má volnost v jeho počátečním disponování a pro přenos úsilí vždy stačí normální pohyblivost.

Hlavní činnost dělostřelectva je přímá podpora a ochrana útoku. Protibaterijní činnost bude minimální.

3. Poměr mezi pěchotou a dělostřelectvem.

Poměr ten bude mluvit pro dělostřelectvo proti pěchotě. Útočná divise potřebuje nejmeně šest oddílů pro přímou podporu a dva oddíly pro ochranné palby.

4. Letectvo.

Bombardovací letectvo bude převládat nad ostatními druhy letectva. Bombardovací letectvo bude jednak doplňovat činnost dělostřelectva, jednak působit v celé hloubce nepřátelského zápolí, aby tím podlamovalo činnost fronty. Musí mít tedy velký okruh činnosti.

Pozorovací letectvo v menším rozsahu bude hlavně spolupracovat s dělostřelectvem. Zpravodajské letectvo nemá pro útočníka rozhodujícího významu, poněvadž nasazuje své síly podle předem stanoveného plánu a reakce nepřítele nemá rozhodující vliv pro změnu sestavy sil.

Stíhací letectvo jen v menším rozsahu chrání hlavně dělostřelectvo a trény.

5. Jezdeckto.

Otázka jezdeckta i v organizaci útočné je sporná. Najisto však nemůže jít o masy samostatného jezdeckta, nýbrž jen o malé oddíly pracující v rámci ostatních zbraní.

Jezdeckto je zbraň minulosti. Dávno a dávno přestalo být zbraní údernou. Tuto úlohu převzala dnes útočná vozba. Jeho strategická pohyblivost proti rychlosti dnešních moderních prostředků je nepatrná. Proto ztratilo jezdeckto jak svůj význam zvědný, tak i jako pohyblivá záloha v širším rámci.

Jeho taktická pohyblivost byla anulována výkonností a donosností dnešních zbraní, které znemožňují jakýkoli pohyb koňmo v dosahu pozemních zbraní a je velmi ztížen zásahy ze vzduchu a event. zásahy bojových chemických látek. Je zajímavé, že skoro všechny armády jezdeckto ruší, dokonce i armády koloniální, v nichž do nedávna jezdeckto mělo významnou úlohu.

6. Rychlé jednotky.

Co nejvíce rychlých jednotek, aby buď mohly využít průlomu, nebo samostatně zasáhly a rychlým postupem znemožnily postupnou organizaci obrany do hloubky. Rychlé jednotky nebudou typu zpravodajských jednotek, ale budou to silné průrazné jednotky složené hlavně z tanků, schopné mohutné a samostatné akce do značné hloubky.

7. Motorisace.

Útočník potřebuje mnoho útočné vozby všech druhů, aby byl schopen svést samostatnou tankovou bitvu a nebyl odkázán jen na bitvu dělostřeleckou. Tanková bitva vedená ve vhodném terénu může mít neobyčejně rychlý spád, kdežto dělostřelecká bitva, hlavně její příprava vyžaduje vždy mnoho času, čímž uniká prvek překvapení. Proto útočník provede dělostřeleckou bitvu tam, kde není vhodný prostor k nasazení tanků, a tam, kde mu prostředky na tancích nestačí.

Tanky bude doprovázeti mnoho pěchoty na autech. Často je slyšet názor, že před tanky musí jít pěchota, která zjedná dotyk, a pak teprve tanky jsou nasazeny do útoku. U rychlých tankových jednotek budou to právě tanky, které budou razit cestu pěchotě, která za nimi jede na autech, a budou to pravděpodobně tanky, s kterými se prvně střetneme.

8. Bojové chemické látky.

Plyny doplňují činnost dělostřelectva umlčováním cílů. Bude tedy útočník na frontě používat plynů lehkých a prchavých.

Zamlžování bude prováděno hlavně k ochraně útoku a tam, kde jest obava z mířené bočné palby těžkých kulometů.

Útočník potřebuje rovněž značný počet dobře vybavených asanačních oddílů, aby jeho postup nebyl v zamořeném terénu dlouho zdržován.

9. Ženíjní vojsko.

Úkolem ženijního vojska bude hlavně úprava komunikací a odstraňování překážek, a proto podle toho musí být vybaveno.

K dispozici musí mít značný počet pracovních oddílů.

10. Telegrafní vojsko.

Za postupu nelze počítat se stálým vedením, proto telegrafní vojsko musí být vybaveno tak, aby rychle stavělo síť. Jeví se potřeba silných armádních telegrafních rot.

11. Služby.

Útočník musí mít mnoho a velmi výkonných služeb schopných zajistiti materiálně armádu i při hlubokém proniknutí a při přerušení výkonných komunikací, jako jsou železnice. Musí věnovat péči hlavně dopravní službě.

Vcelku možno říci, že útočník musí být vybaven útočnými prostředky, a to na újmu pěchoty.

PODKLADY ORGANISACE ARMÁDY OBRANNÉ.

1. Pěchota.

Pěchota sama o sobě má velikou hodnotu obrannou a je schopna sama, bez součinnosti ostatních zbraní se ubránit. Hlavní obrannou zbraní jsou kulomety a vůbec všechny zbraně s plochou dráhou střely. Velký význam v obraně mají drátěné překážky, proto pěchota má mít možnost je rychle stavět. Výborným prostředkem k tomu je roztahovací drátěný válec. Proti palbě dělostřelectvem musí pěchota ovládat stavbu polního opevnění a proti tankům musí disponovat značným počtem zbraní proti útočné vozbě a mít prostředky k tvoření zátarasů.

2. Dělostřelectvo.

Hlavní obrannou zbraní je kulomet, dělo je zbraň čistě útočná. Aby nebyly zničeny kulomety, které jediné zastaví útok nepřítele, musí dělo střelectvo vyvinout maximální činnost protibaterijní.

Donosnost dělostřelectva, které musí působit ve značném okruhu, musí být zvýšena i na újmu mohutnosti a ráže. Převládat bude lehké dělostřelectvo nad hrubým.

Motorisace dělostřelectva je velmi žádoucí, aby mohlo být rychle přesunováno do prostorů, kde se projevuje hlavní nápor nepřítele.

3. Poměr mezi pěchotou a dělostřelectvem.

Poměr ten bude mluvit ve prospěch pěchoty. Počet dělostřelectva v divisi může být stanoven tak, aby bylo schopno neutralisovat pět až šest oddílů.

4. Letectvo.

V letectvu převládá letectvo stíhací a zpravodajské.

Stíhací letectvo brání jak zdroje v zápolí, tak vlastní zpravodajské letectvo při jeho činnosti.

Zpravodajské letectvo a bitevní letectvo v obraně má veliký význam. Jeho použití bude více v rámci taktickém než strategickém. Sleduje hlavně nepřátelské pohyby a řídí palbu protibaterijní.

Dálkové bombardovací letectvo může si obranná armáda dovolit, jen pokud stačí prostředky, je-li dobře kryta potřeba ostatního letectva.

Velmi vyvinuté musí být dělostřelectvo proti letadlům a velké kulomety PL.

Obyvatelstvo musí být dobře poučeno a vycvičeno v ochraně proti všem druhům letectvých útoků a dobře musí být organizována hlásná služba.

5. Jezdeckto.

V obraně jest otázka jezdeckta bezesporná – jezdeckto v dnešní organizaci nemá významu. V rámci taktickém je to velmi slabá a ne hospodárně organizovaná pěchota, zatížená cenným, ale velmi zranitelným materiálem, to jest náručními koňmi. Pro potřeby armádních pohybů je pro svou malou rychlost a malý okruh činnosti prostředkem bezvýznamným. Rychlosti jezdeckta lze využít maximálně v rámci sboru.

Odstupňování rychlosti se jeví jasně takto: u divise – pěšky, u sboru – koňmo, u armády – motorem, u HV. – železnicí.

Je pochopitelné, že mnozí, kterým přirostla zbraň k srdci, snaží se všemi prostředky ji zachránit. Častým a dosti působícím argumentem bývá, že se slučuje problém jezdeckta s otázkou koně jako prostředku armády. Toto stanovisko není správné. Kůň je a ještě dlouho bude velmi důležitým prostředkem armády. Bylo by nebezpečné sledovat vývoje cizí literaturou rozpálených hlav, horujících pro absolutní motorisaci, zvláště v armádě státu, který nemá vlastních zdrojů pohonných hmot.

Armáda jako každá jiná instituce musí využívat hospodárně svých prostředků. Táhne-li kůň 250 kg nebo nese 100 kg bojových prostředků, jest jeho použití správné. Transportuje-li kůň bojovou hodnotu pušky, t. j. asi 4 kg, poněvadž pro 3 sesednuté jezdce musí čtvrtý držet koně, jest jeho použití nesprávné. Tvzení, že jezdecký kůň transportuje jezdce a tím je ho plně využito, bylo by přijatelné jen v tom případě, kdyby se bojovalo na koni, nebo kdyby strategická rychlost jezdeckta vyhovovala potřebám velitele armády.

Vzpomeňme si, co nátku způsobila svého času reorganizace kulometných rot pěchoty, když organizace soumarová byla přeměněna na károvou. To, na co jindy bylo potřeba 36 soumarů, dnes lebce a bez obtíží obstará 12 soumarů. Bylo ušetřeno nejenom 24 soumarů, ale též 24 vodičů, kterých může být použito pro boj, a viditelnost jednotky je mnohem menší.

Máme to štěstí, že máme vycvičený jízdní personál a dobrý koňský materiál. Má-li být jezdeckto zachráněno, musí být radikálně zreorganisováno. Jeho organizace, odpovídající použití k účelům zpravodajským, musí být změněna na organizaci skutečně bojové hodnoty. Větší svazky jezdeckta v rámci armády nemají významu. Menší svazky jezdeckta v rámci sboru by se mohly velmi dobře uplatnit.

Jak jistějším by se cítil velitel sboru, který by mimo jiné disponoval jezdeckým plukem, majícím na př. 24 kanonů proti útočné vozbě a 24 těžkých kulometů. Zásah kanonů proti útočné vozbě nemusí být jen za útoku tanku. Je to rovněž dobrá zbraň proti pozemním cílům, schopná rozrušit v několika minutách na př. nepřátelskou palebnou základnu. Ovšem s touto zbraní se musí velmi dobře disponovat a varovat se chyb, jaké se vyskytovaly při použití I. G. za obrany.

Nejcennější a nejdůležitější materiál je zde, tudíž reorganizace by nečinila žádných obtíží a ani by nevyžadovala značného finančního nákladu.

6. Rychlé jednotky motorisace.

Na rychlé jednotky v obraně nelze se dívat jako na orgán zpravodajský. Pojednání v naší vojenské literatuře o rychlých jednotkách, počínající větou „Velitel armády potřebuje pro své rozhodnutí zprávy z hloubky asi 200 km“ – a nemají pro nás ceny a naopak skresluji pravý stav věcí.

Na rychlé jednotky v obraně je nutno se dívat jako na rychlou zálohu, mající takovou palebnou mohutnost, že jsou samostatně schopny lokalisovat nepřátelský průlom až do přeskupení ostatních sil.

K zastavení nepřítele je potřebí mnoho kulometu a kanonů proti útočné vozbě. Proto je třeba, aby rychlá jednotka měla co nejvíce praporu na autech. Počet aut pro přesuny pěchoty zvýšit i na újmu služeb.

útočnou vozbu potřebuje obrana jen v měřítku nutném k zajištění přesunů praporu na autech a k aktivnímu vedení obrany.

Zvýšit počet kanonů proti útočné vozbě na újmu útočné vozby samé. Tank jako zbraň útočná má jen tehdy cenu, když protivník není dostatečně vybaven zbraněmi proti němu, je to zbraň strašná. Jinak je to zbraň, která může být rychle z boje vyřaděna.

7. Bojové chemické látky.

Bojové chemické látky doplňují stálé opevnění a ničení. Hlavní důraz bude kladen na zamořování prostorů, tedy na plyny těžké s účinkem trvalým. Hlavním účelem zamlžování bude osleповání nepřátelských dělostřeleckých pozorovatelů.

Asanační oddíly budou hlavně pracovat v politických a průmyslových střediscích pro asanaci nepřátelské letecké činnosti.

8. Ženíjní vojsko.

Nejdůležitějším úkolem ženijního vojska je ničení a stavění překážek všech druhu a podle toho musí být vybaveno a vycvičeno. Rovněž se zúčastní při opevňovacích pracích a bude dodávat materiál na tyto práce.

Vodní práce budou jen výjimkou.

Ženíjní vojsko nepotřebuje zvláštních pracovních oddílů.

9. Telegrafní vojsko.

Především zesiluje a doplňuje permanentní síť a využívá ji. Nejeví se nutnost zvlášť silných armádních telegrafních rot.

10. Služby.

Ve službách musí být projevena maximální hospodárnost. Obranný boj klade na služby malé požadavky. Při organizaci nelze si stanovit typ, který by nejlépe vyhovoval všem imaginárním požadavkům, ale typ, který ušetří co nejvíce mužstva pro bojový sled a co nejvíce dopravních prostředků pro rychlé přesuny vojsk. Jinak se stane, že jeden voják bude bojovat a pět ho při tom bude obsluhovat, což by při našem počtu byl nezdravý luxus.

11. Komunikace.

Hlavní pozornost věnovat rokádním komunikacím pro rychlé přesuny záloh na újmu komunikací, jdoucích kolmo na frontu.

V celku obránce musí získat maximální počet pěchoty, z níž značnou část na rychlých dopravních prostředcích na újmu útočných bojových prostředků a na újmu služeb.

Tím v celku byly probrány podmínky organizace armády útočné a obranné. Jest jisté, že se v mnohých věcech musí udělat rozumný a účelu vyhovující kompromis. Avšak provádění hesel jako: „útok je nejlepší obranou“, nebo „Boj je střídání útoku a obrany“ by bylo pro nás velmi nebezpečné, poněvadž by mohly být zbytečně vyplýtvány nejlepší síly, kterých by se pak nedostávalo v pozdější době. Je pravda, že při moderních bojových prostředcích, při stejném vyzbrojení a hodnotě soupeřů jeden muž nepřemůže pět mužů.

Rozhodnutí o vítězství musí padnout jiným způsobem. Srbsko se Rakousku neubránílo, ztratilo celé své území a přece zvítězilo.

Obrana je boj ekonomický. Dobře vycvičený a dobře vyzbrojený obránce může čelit i mnohonásobné přesile a způsobit útočnickovi strašné ztráty. Nebyl-li roku 1914 armádami doceněn význam opakovačky, není snad ani dnes dosud doceněn význam kulometu.